

Roelof Jan
Naaktaehou

Evenlien
Zinkweg
Arkone

Nieuwe Energie Overijssel

versnellen door te verbinden

WIJ ZIJN DE ENERGIE ACHTER DE TRANSITIE

Utsen de Boer

Timo Veen
Hoonherst

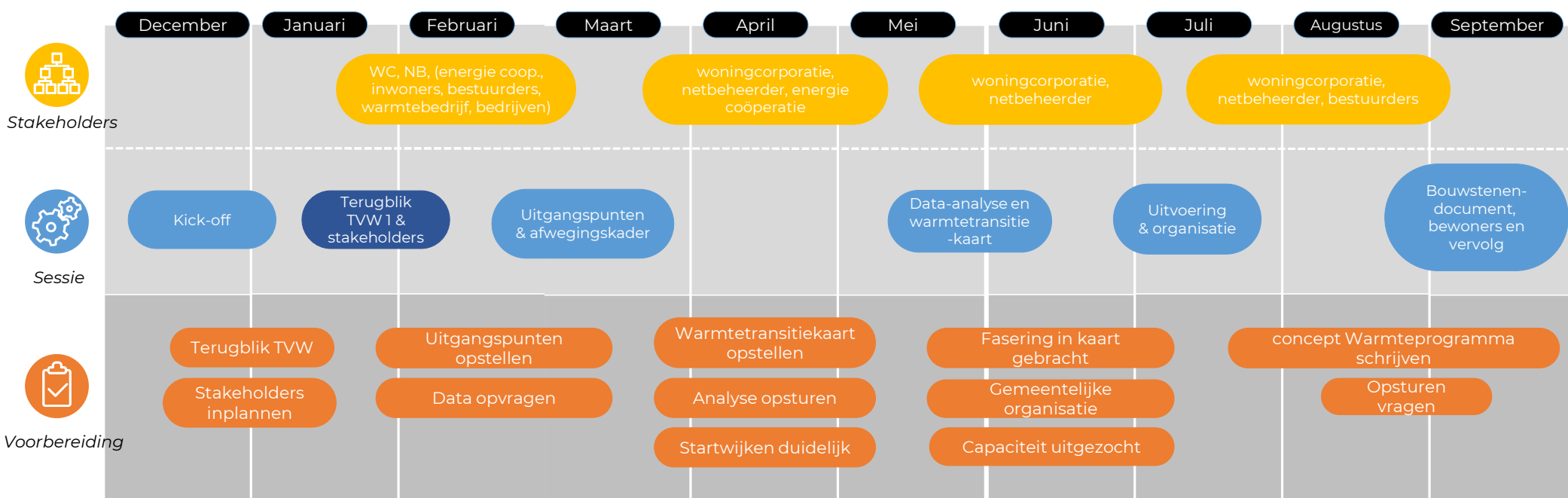
Missie 2026 – Werksessie 2 terugblikken en vooruitkijken

Nieuwe Energie Overijssel
versnellen door te verbinden

23 januari 2024

Overzicht programma Missie 2026

WC= Woningcorporatie, NB = Netbeheerder, WB = Warmtebedrijf

Agenda werksessie 2

1. Terugblik vorige werksessie
2. Doel van vandaag
3. Terugblik TVW 1.0: van geleerde lessen naar aandachtspunten
4. In gesprek met stakeholders
5. Bouwstenendocument
6. Afsluiting en vervolg

Terugblik werksessie 1

- Leuke kennismaking
- Juridische vereisten warmteprogramma
- Introductie in het programma van werkspoor missie 2026
- Uitleg huiswerk
- Quiz ervaringen met de TVW

Doelen van vandaag

- Leren van de stappen die wel (en niet) gezet zijn in de TVW
- Aandachtspunten meenemen voor volgende fase van de warmtetransitie
- Duidelijk proces voor interactie met stakeholders tussen werksessie 2 en 3
- Begrijpen hoe we werken met het bouwstenendocument

Terugblik TVW: van geleerde lessen naar aandachtspunten

Nieuwe Energie Overijssel
versnellen door te verbinden

Terugblik op TVW / eerste fase warmtetransitie

In drie stappen van geleerde lessen naar aandachtspunten

- Stap 1: Welke stappen zijn er gezet in de vorige TVW? Maar ook, wat is juist niet gelukt?
- Stap 2: Wat ging er goed in de afgelopen periode, waar liggen nog uitdagingen?
- Stap 3: Welke acties zijn nodig voor de komende periode? Waar moet in de volgende periode van de warmtetransitie de aandacht op liggen?
→ meenemen in warmteprogramma

Samen aan de slag: intervisie in kleine groepjes

- Vorm een groepje met 1 of 2 andere gemeenten, doorloop gezamenlijk stap 1 t/m 3
- Gebruik hiervoor de intervisievragen die je zelf hebt voorbereid, of de vragen hierboven
- Noteer vanuit elke stap de uitkomsten voor jouw gemeente en verwerk die in je warmteprogramma (verdere toelichting volgt later in deze presentatie)
- Voor elke stap nemen we 20 min, daarna plenaire terugkoppeling (3 min per groepje)

Terugblik op TVW – vragen bij intervisie

In drie stappen van geleerde lessen naar aandachtspunten

- Stap 1:
 - Welke stappen zijn er gezet in de vorige TVW?
 - Maar ook, wat is juist niet gelukt?
 - Is het gelukt om aan de slag te gaan in de startwijken? Waarom wel / niet?
- Stap 2:
 - Wat ging er goed in de afgelopen periode?
 - Waar liggen nog uitdagingen?
- Stap 3:
 - Welke acties zijn nodig voor de komende periode?
 - Waar moet in de volgende periode van de warmtetransitie de aandacht op liggen?

Werkvorm:

- Voor elke stap heb je 20 min, daarna plenaire terugkoppeling van 15 – 20 min (3 min per groepje)
- Noteer vanuit elke stap de uitkomsten voor jouw gemeente en verwerk die in je warmteprogramma
- Plenaire terugkoppeling: noem per groepje 1 aandachtspunt dat ook voor de rest relevant zou kunnen zijn

Pauze

In gesprek met stakeholders

Nieuwe Energie Overijssel
versnellen door te verbinden

Met stakeholders in gesprek

We vragen jullie om voorafgaand aan de 3^e werksessie met stakeholders in gesprek te gaan.

Doel van het gesprek: in overleg met relevante stakeholders de uitgangspunten en principes bepalen voor het warmteprogramma.

Opzet van het gesprek

- In **deel I** ga je met de stakeholders in op de **geleerde lessen en aandachtspunten** op basis van de ervaringen van de afgelopen paar jaar
- In **deel II** ga je met stakeholders in gesprek over de **uitgangspunten** voor het nieuwe warmteprogramma
- duur: ca 1,5 – 2 uur

Instructies voor het stakeholdergesprek

Deel I: van geleerde lessen naar aandachtspunten

A decorative banner at the bottom of the slide. It features a blue background with a semi-transparent image of wind turbines. A white rounded rectangle is overlaid on the left side, containing the text 'Nieuwe Energie Overijssel' in blue and 'versnellen door te verbinden' in white. A dark blue horizontal bar is positioned at the bottom right of the banner.

Nieuwe Energie Overijssel
versnellen door te verbinden

Van geleerde lessen naar aandachtspunten

- **Stap 1:** Blik terug op de uitkomst van het eerste deel van de sessie van vandaag. Kijk met name naar de tops (*wat ging goed*) en de uitdagingen (*waar kan het anders of beter*).
- **Stap 2:** Vraag alle deelnemers om ook hun geleerde lessen op post-its te schrijven. Neem hiervoor circa 5-10 minuten de tijd.
- **Stap 3:** Ga vervolgens met elkaar in gesprek hoe deze geleerde lessen vertaald kunnen worden in aandachtspunten die meegenomen worden in het warmteprogramma.
- **Stap 4:** Neem deze aandachtspunten mee bij naar de vervolgsessies in het vervolg van dit traject. (*Bewaar je aantekeningen dus goed*).

Instructies voor het stakeholdergesprek

Deel II: Uitgangspunten

Nieuwe Energie Overijssel

versnellen door te verbinden

2 | Uitgangspunten

Gezamenlijk met onze partners zijn de uitgangspunten voor de Transitievisie Warmte bepaald. Deze vijf uitgangspunten staan centraal in de totstandkoming én uitvoering van de Transitievisie Warmte voor Twenterand. In bijlage 1 leest u meer over de totstandkoming van de uitgangspunten.

Haalbaar (in stappen)
De warmtetransitie lijkt een grote opgave, maar door deze in stappen uit te voeren, houden we de transitie haalbaar en betaalbaar. Onze stappen beginnen klein, maar zodra het kan bouwen we uit en versnellen we. We beginnen met energiebesparing door het treffen van isolatiemaatregelen. Door de warmtevraag naar beneden te brengen, wordt het aardgasgebruik beperkt en de energiekosten verlaagd. Hierbij beginnen we bij voorkeur bij de minder goed geïsoleerde woningen. Zo gaan we stap voor stap vooruit.

Betaalbaar
De warmtetransitie kost geld. Ons uitgangspunt is een energievoorziening die betaalbaar en sociaal eerlijk is voor alle inwoners, ondernemers en andere gebruikers in Twenterand. We schenken daarbij extra aandacht aan energiearmoede. Energiearmoede ontstaat wanneer de energierekening meer dan 10% van het maandelijkse inkomen inneemt. We zoeken dus naar de maatschappelijk goedkoopste oplossing zodat iedereen mee kan doen. Dat doen we door een optimale afstemming met woningeigenaren en -corporaties, gemeente en nuts-infrastructuur. Daarnaast werken we aan financieringsconstructies en betaalbare proposities voor woningeigenaren.

Samen
De transitie gaat om wonen

Duidelijk voor inwoners
Uiteindelijk zijn het de warmtetransitie doorlooptijd, informatie en de te nemen inwoners door het bieden inwoners al mee aan de duidelijk te zijn, laten wij Twenterand soepel verlopen.

Actief op zoek naar
We willen aan de slag met energiebesparing en energiebesparing. We willen aan de slag met energiebesparing en energiebesparing. We willen aan de slag met energiebesparing en energiebesparing.

2. Leidende principes voor de transitie naar een aardgasvrij Enschede

bepalen hoe en wanneer zij de overstap naar aardgasvrij maken. Een derde van de mensen ziet het nut niet in van aardgasvrij wonen. Respondenten geven aan vooral op de kosten te letten, zelf het aardgasvrije alternatief te willen kiezen en graag een duurzame oplossing te willen. Mensen vinden het logisch om te beginnen op plekken waar toch al werkzaamheden gepland staan, waar de overstap betaalbaar is en waar initiatief van bewoners is. Respondenten verschillen in hun wensen om betrokken te worden door de gemeente. Dat verschilt van betrokken vanaf het begin, tot meedelen over een plan voor de wijk, tot betrokken worden wanneer er een concreet plan voor de wijk ligt.

In deze Transitievisie en in onze aanpak hebben we hier zoveel als kan

complex om panden met een monumentale status te isoleren. Isoleren kan niet alleen technisch complex zijn, maar kan ook een hoge investering zijn die niet altijd terug te verdienen is met een besparing op de energierekening. Hierdoor is niet elke woning geschikt te maken voor alle beschikbare technieken en warmtebronnen. Rendabel isoleren wordt altijd aanbevolen om de energiebehoefte omlaag te brengen, ongeacht de techniek waarop een woning uiteindelijk overgaat.

Daarnaast speelt gedrag een belangrijke rol in de warmtetransitie; gedragsmaatregelen kunnen leiden tot lager energieverbruik. De verwarming een graad lager zetten is bijvoorbeeld al een heel effectieve maatregel voor energiebesparing. Hierbij moeten we echter alert zijn op het rebound-effect dat een averechts effect heeft: namelijk dat mensen juist meer energie gaan gebruiken omdat zij een duurzame woning hebben.

Om gedragsveranderingen te stimuleren worden in Steenwijkerland onder meer energiecoaches ingezet. Deze vrijwilligers komen bij de inwoners thuis om hun energieverbruik te bespreken en hen te informeren over energiebesparende maatregelen die ze kunnen nemen. Daarnaast geven de energiecoaches simpele en betaalbare tips en wijzen zij de weg naar subsidies. Zo krijgen inwoners praktisch advies op maat om energie én geld te besparen. Dit is een project van de gemeente, een aantal bewonersinitiatief en de woningcorporaties Wetland Wonen en Woonconcept.

Uitgangspunt 2: De transitie is betaalbaar en betrouwbaar
Ons uitgangspunt is een energievoorziening die betaalbaar en toegankelijk is voor alle bewoners, ondernemers en andere gebruikers. Het streven daarbij is dat de woonlasten zoveel mogelijk gelijk blijven. We zoeken dus naar de

voorkursinfrastructuur per wijk, ook wel warmteoptie genoemd. Alle stappen die worden gezet in de warmtetransitie kunnen getoetst worden aan deze principes. Op die manier wordt er zoveel mogelijk aangesloten bij de wensen en verwachtingen van bewoners en betrokken partijen. Deze principes laten we daarom duidelijk terugkomen in deze Transitievisie Warmte. Ook in de stappen richting het concreteren van aardgasvrije wijken in Enschede zijn deze principes leidend.

1. We focussen op betaalbare oplossingen
Betaalbaarheid is voor alle inwoners van Enschede en voor de betrokken stakeholders een zeer belangrijk vraagstuk. Er is nog veel onzekerheid over de kosten van de warmtetransitie en de verdeling van de kosten. Dat vraagstuk speelt in elke gemeente en de Rijksoverheid speelt een belangrijke rol bij het oplossen hiervan. Wat slagen als iedereen maar daar oplossingen voor streven we daarbij naar De Transitievisie Warmte een antwoord, maar s

2.1 Uitgangspunten
Voor het maken van deze Warmteverkenning zijn uitgangspunten op een rij gezet. Gedachten en ideeën van stakeholders en inbreng van inwoners via het meedenkteam hebben geresulteerd in onderstaande lijst met uitgangspunten voor het opstellen van deze Warmteverkenning. Onder elk uitgangspunt staat hoe deze is verwerkt.

1) Het (de)missionaire karakter van de maandelijkse lasten hypotheeklast of huur. Dit is een belangrijk uitgangspunt.

De Warmteverkenning is gemaakt met dit doel in het achterhoofd. Dat betekent dat warmte-alternatieven ook echt duurzamer moeten zijn dan aardgas. Per warmte-alternatief is dit een belangrijk toetsingscriterium. Ook wordt er ingezet op het stimuleren van het minder gebruiken van aardgas en het nemen van geen-spijt-maatregelen. In de uitvoeringsstrategie is energie besparen benoemd als eerste, belangrijke stap. Voor warmte die bespaard wordt, hoeft geen duurzaam alternatief gevonden te worden.

We maken een realistische Warmteverkenning, passend bij de karakteristieken van gemeente Olst-Wijhe.

Er wordt nuchter naar de opgave gekeken en opgeschreven wat realistisch en uitvoerbaar is binnen onze mogelijkheden en in samenspraak met belanghebbenden. Centraal staan warmte-

2.2 Uitgangspunten

Gezamenlijk met onze partners zijn de uitgangspunten voor de Transitievisie Warmte bepaald. Deze vier uitgangspunten staan centraal in de totstandkoming én uitvoering van de Transitievisie Warmte voor Zwartewaterland.

Iedereen kan meedoen

De warmtetransitie kost geld. Ons uitgangspunt is een energievoorziening die betaalbaar en toegankelijk is voor alle inwoners, ondernemers en andere gebruikers in Zwartewaterland. Het streven daarbij is dat de woonlasten zoveel mogelijk gelijk blijven. Het ontstaan van energiearmoede is onwenselijk. Energiearmoede ontstaat wanneer de energierekening meer dan 10% van het maandelijkse inkomen inneemt. We zoeken dus naar de maatschappelijk goedkoopste oplossing op basis van een optimale afstemming van de door woningeigenaren en -corporaties, Zwartewaterland en nuts-infrastructuur en werken aan betaalbare proposities voor woningeigenaren. We sluiten hiermee aan op het akkoord dat woonlastenneutraliteit als uitgangspunt stelt.

alternatieven die robuust en betrouwbaar zijn. Alternatieven die ook in de toekomst beschikbaar zijn, onder eventueel veranderende omstandigheden, en alternatieven die zich in de praktijk hebben bewezen. De doelstelling is een verkenning op maat voor gemeente Olst-Wijhe passend bij de kernen en inwoners in de gemeente.

We maken een haalbare Warmteverkenning.

In samenspraak met inwoners en stakeholders wordt gekeken naar wat technisch en financieel mogelijk is. Er wordt gericht een stapsgewijze aanpak gemaakt en de volgorde van deze stappen wordt beschreven. Wanneer voor gebieden of woningen nu nog geen technische en financieel haalbare oplossing lijkt te zijn, wordt dit aangegeven.

We richten ons op een betaalbare warmtetransitie. We willen dat iedereen die dat wil, mee kan doen.

De overstap naar het duurzaam verwarmen van woningen kost geld. Maar iedereen die dat wil, kan meedoen. Dat is de wens. Ook daarom is ervoor gekozen om stevig in te zetten op energie besparen als eerste belangrijke stap. Iedere woningeigenaar en ieder bedrijf of organisatie kan op eigen tempo, passend bij de eigen financiële mogelijkheden, kleine of grotere stappen zetten. We realiseren ons dat de overstap naar duurzame warmte kostbaar is en niet altijd woonlasten-neutraal kan!

Nieuwe uitgangspunten

- **Stap 1:** Geef alle deelnemers een aantal post-its
- **Stap 2:** Maak vervolgens een eenvoudige tabel op een flip-over met daarin twee vragen, zoals hiernaast afgebeeld.
- **Stap 3:** Laat de deelnemers op de post-its hun antwoorden schrijven.
- **Stap 4:** Cluster hierna de post-its die met elkaar verwant zijn en neem de uitkomsten door met de groep.

Vraag 1 <i>Waar denk je aan als je terugblijkt op de warmtetransitie de afgelopen periode?</i>	Vraag 2 <i>Wat vind je het meest belangrijk als je denkt aan de warmtetransitie?</i>

Reflectie op uitgangspunten uit vorige TVW

- **Stap 5:** Bereid een flip-over voor met daarop op post-its de principes en uitgangspunten die zijn gebruikt in de vorige TVW, denk aan:
 - We focussen op betaalbare oplossingen
 - Er is ruimte voor eigen initiatief en keuze
 - ..
- **Stap 6:** Maak samen met de stakeholders een vergelijking van eventuele nieuwe uitgangspunten die zojuist zijn ingebracht en de uitgangspunten uit de vorige TVW.
- **Stap 7:** Bepaal per oud uitgangspunt of deze nog steeds relevant is en bekijk tevens of er nog aanvullingen nodig zijn.
- **Stap 8:** Aan het einde van deze stap heb je alle relevante uitgangspunten en principes verzamelt om op te nemen in het warmteprogramma.

Uitgangspunten breder toetsen?

- Bekijk of je naar aanleiding van het gesprek met stakeholders de opgehaalde uitgangspunten ook breder wilt toetsen (bijvoorbeeld bij inwoners en/of ondernemers)
- Als de uitgangspunten sterk gewijzigd zijn is het aan te bevelen om de wethouder hierin mee te nemen
- Is het iedereen gelukt om stakeholders te benaderen en uit te nodigen voor een gesprek?
- Mocht er hulp nodig zijn dan laat het ons weten!

Bouwstenendocument

Nieuwe Energie Overijssel
versnellen door te verbinden

Werken aan het bouwstenendocument

Hoe gaan we hiermee werken

- Jullie hebben het concept van de inhoudsopgave ontvangen
- Wij vullen het format steeds verder aan o.b.v. de inhoud die we in de werksessies behandelen
- Jullie kunnen het format zelf omzetten in de huisstijl van je eigen gemeente
- Per werksessie zullen we aangeven wat nodig is via het huiswerk en de voorbereiding

Wat komt er in de hoofdstukken

- Korte beschrijving van wat er in een hoofdstuk of sectie moet komen te staan
- Voorbeeld teksten die je mag gebruiken

Vragen over de inhoudsopgave

- Sluit aan bij verwachting? Ontbreekt er nog iets belangrijks?

Vervolgstappen en afsluiting

Nieuwe Energie Overijssel
versnellen door te verbinden

Vorbereiding sessie 3: Uitgangspunten

	Inhoud Sessie	Vorbereiding	Vorbereidingsmateriaal
Opgave:	Lengte: circa 2,5 uur Wat zijn de kernpunten voor deze sessie?	Wat is er van te voren nodig om de sessie een succes te maken?	Welke materialen worden er door ETGO ontwikkeld om goed te kunnen voorbereiden?
Acties	- Gezamenlijke reflectie op opgehaalde uitgangspunten.- Toelichting warmtetransitiekaart, faseringskaart, laagst maatschappelijke kosten- Werken aan besliscriteria voor de fasering van wijken- Bespreken van de inzet van juridisch instrumentarium voor de startwijken (uit WGIW)	- Voeren van gesprek(ken) met stakeholders.- Schrijven concept hoofdstuk 2 'Huidige situatie in [gemeente]' met daarin de geleerde lessen- Schrijven concept hoofdstuk 4 'Uitgangspunten'- Opvragen van relevante data bij woningcorporaties en netbeheerder voor data-analyse.- Vorbereiding treffen voor data-analyse t.b.v. werksessie 4 (zelf of door adviesbureau)	- Format voor hoofdstuk 2 'Huidige situatie in [gemeente]' met daarin de geleerde lessen in bouwstenendocument- Format voor hoofdstuk 4 'Uitgangspunten' in bouwstenendocument- Voorbeeld mail voor opvragen van data van woningcorporaties en netbeheerders t.b.v. de warmtetransitiekaart

Vervolgstappen

- **Werk sessie 3** is op 29 februari van 13.00 tot ca. 16.30 uur
- **Werk sessie 5** is verplaatst naar dinsdag 25 juni van 10.00 tot ca. 16.00 uur
- **Documenten delen** we op de Teamsomgeving van Missie 2026

Vragen?

Silke Nieuwenhuis

- Coordinator missie 2026
- Silke.nieuwenhuis@arcadis.com
- Tel: 06-31031845

Tim den Hoedt

- Inhoudelijk expert missie 2026
- Tim.denhoedt@arcadis.com
- Tel: 06-5726 9323

Marlijne ten Houten

- Learning specialist missie 2026
- MarlijneH@frisseblikken.com
- Tel: 06-13317770

Nieuwe Energie Overijssel
versnellen door te verbinden

NIEUWE ENERGIE OVERIJSSSEL NETWERK

Ook meepraten over Nieuwe Energie?

Nieuwe Energie Overijssel

versnellen door te verbinden

Volg ons

